
*Izbori i izborni modeli**

UDK 342.8:321.7

Izborni zakon i demokratska praksa

DAVOR RODIN

Fakultet političkih znanosti, Zagreb

Izbornim zakonom kojim se definira izborni model posredstvom kojeg će se izraziti politička volja građana Republike Hrvatske predstavlja ključnu instituciju demokratskog političkog ustrojstva države. Različiti izborni modeli predstavljaju izraz političke volje da se različiti građanski interesi što adekvatnije očituju u najvišem zakonodavnom tijelu države, u Saboru. U javnoj raspravi o izbornom modelu doći će do izražaja različite građanske stranke i frakcije koje će težiti onakvom izbornom modelu koji će najviše pogodovati saborskoj reprezentaciji volje birača koje zastupa dotična stranka ili frakcija. Različitost i brojnost izbornog modela s kojima se susrećemo u zemljama suvremene demokracije, njihovo stalno usavršavanje i otvorenost svjedoči o tome da kroz sve te izborne modele djeluje težnja za što preciznijom kvantifikacijom pluralističke građanske volje i interesa. Naravno, izvorni interesi i izvorna volja birača ne može se kvantitativno reducirati niti do kraja reprezentirati. U osnovi svakog numerički strukturiranog izbornog modela krije se kvalitativni oblik izražavanja i usaglašavanja različitih građanskih volja i interesa, a to je *konsenzus*. Većinskoj kvantitativnoj demokraciji uvijek faktički korespondiraju oblici konsenzualne demokracije u kojoj se očituje stvarni interes različitih političkih grupacija građana.

Parlamentarna, stranačka i najšira javna rasprava o izbornom modelu predstavlja mjesto oblikovanja građanskog konsenzusa o tome kako da se kvantitativno izraze kvalitativni interesi pojedinaca i stranaka, narodnih, konfesionalnih i socijalnih manjina. Šarolikost izbornih modela varira od države do države.

Većinska i konsenzualna demokracija ne idu jedna bez druge. Čista većinska demokracija bez konsenzusa vodi u *diktaturu većine* nad manjinom, čista konsenzualna demokracija dovodi ili do *paralize odlučivanja* u beskonačnim raspravama

* Radovi Davora Rodina, Ivana Grdešića, Mirjane Kasapović, Štefice Deren-Antoljak i Arseno Bačića prilozi su za znanstvenog skupa »Izbori i izborni modeli« održanog u organizaciji Matice Hrvatske, Odjela za politologiju i časopisa »Politička misao« održanoj u Zagrebu 24. veljače 1992.

koje se vode kako bi se došlo do jednodušja ili do terora takozvane *tihe većine u zemlji*, koja djeluje bez izborne procedure svojatajući sva prava na temelju *idejnog* ili *duhovnog jedinstva* o kojem *ne želi* položiti računa u izbornoj proceduri kvantifikacije.

Jedino ravnoteža konsenzualnog i većinskog načela, njihovo usklađivanje u najširoj javnoj komunikaciji omogućuje funkcioniranje liberalno-demokratskog poretka. Ta ravnoteža predstavlja jedinu adekvatnu prepreku jačanju vanparlamentarnih i vanustavnih političkih snaga koje u nedostatku slobodnog pristupa legalnom i javnom zastupanju svojih izvornih interesa pribjegavaju nasilju. Uspostavljanje te osjetljive ravnoteže konsenzualnog i većinskog načela u cjelovitoj izbornoj proceduri, pa i permanentnoj raspravi o izbornim modelima, predstavlja polje njegovanja *demokratske političke kulture*, koja i nije drugo do spremnost na proceduralno uvažavanje tuđih interesa.

Opće je mjesto da se izborni model ne podudara ni sa strukturom stranaka ni sa strukturom interesa unutar nekog političkog polja djelovanja. Isto je tako opće mjesto da struktura stranaka nije identična strukturi nazočnih socijalnih, konfesionalnih, nacionalnih i drugih interesa i opredjeljenja. Tako se vidi da interesna struktura građana, stranačka struktura i izborni zakon predstavljaju tri relativno neovisne veličine, koje stoje u odnosu međusobne semantičke iritacije. U datoj formi izbornog zakona, stranke nastoje agitacijom implantirati u biračko tijelo svoje programe u potrazi za većinom, kao što različite grupacije građana traže svoje stranačke reprezentante koji bi zastupali njihove posebne interese. Naravno, ni interesi različitih građanskih grupacija, ni stranački programi nisu ništa statičko; oni se neprekidno mijenjaju u procesu međusobne semantičke iritacije. Taj proces međusobne iritacije zbiva se u prostoru javnog mnijenja. Danas se javno mnijenje ne formira samo na trgovima u neposrednoj komunikaciji građana i predstavnika stranaka već prvenstveno posredstvom tehničkih medija. Tehnički su mediji neizmjerljivo promijenili strukturu javnoga mnijenja i logiku njegova strukturiranja. Otvoreni, ravnopravni i bezuvjetni pristup sredstvima javnog priopćavanja predstavlja tako preduvjet mogućnosti fer izborne utakmice. Mjesto oblikovanja javnog mnijenja nije danas samorazumljiva datost, već predmet borbe za osvajanje tog prostora, jer se njegovom tehničkom dekonstelacijom dogodila naravno i njegova socijalna profilacija. Ljudi koji rukovode tehničkim sredstvima javnog mnijenja, jednako kao i suci koji upravljaju zakonima, imaju svoje interese i svoje političke preferencije. Izuzetna važnost medija kao mjesta oblikovanja javnog mnijenja jest među ostalim i u tome što jedino preko njih pojedinci mogu izravno djelovati na institucije i to bez ikakve vremenske, proceduralne ili institucionalne prepreke. Subjektivna volja pojedinca, njegove stranke ili socijalne grupacije udara bez zadržke u predsjednika republike, u vladu i parlament, ali ništa manje u stranačke prvake njihove partije i programe. Javno mnijenje postaje tako strah i trepet svakom političkom i institucionalnom esteblišmentu. Otuda nije čudo da se demokratski prostor nekog političkog prostora mjeri prvenstveno demokratskošću medija javnog priopćavanja, njihovoj otvorenosti. Time se izborna borba ne vodi samo za birače već i za medije. U svemu tome izborni zakon posjeduje svoju političku virulenciju prvenstveno u procesu njenog

donošenja. U tom procesu donošenja imaju i stranke i birači mogućnost profiliranja svojih programa i interesa. Nakon što je donesen, zakon se pretvara u mrtvo sito koje će u najvećoj količini šutke propustiti najsitnije zrnje, a ono najkrupnije ostat će u situ. U situ ostaju male stranke velikih radikalnih programa i pojedinci kojima je samo do najužih interesa.

O tome zašto je borba za medije u naše doba odlučujuća faza izborne utakmice postoje čitave gomile istraživanja, a napominjem samo jedno jedino mjesto: tradicionalna i američka sociologija znanja razvile su se u znanstvene discipline upravo analizama izbornog procesa i izbornih rezultata.

IVAN DRDIĆ

Politički izbori u Srbiji

Zaključak

Izbori, izborni model, politički ponašanje birača predmet su političke misli i političke teorije. Autor istražuje osnovne karakteristike političkih izbora u Srbiji, kao i njihovu ulogu u demokratskom procesu. Istraživanje je zasnovano na podacima iz anketa i razgovorima s biračima. Rezultati istraživanja ukazuju na to da su birači u Srbiji uglavnom nezainteresovani za političke izbore, ali da su oni koji su zainteresovani za političke izbore uglavnom zainteresovani za izbor kandidata, a ne za izbor političke stranke. Ova istraživanja ukazuju na to da su birači u Srbiji uglavnom nezainteresovani za političke izbore, ali da su oni koji su zainteresovani za političke izbore uglavnom zainteresovani za izbor kandidata, a ne za izbor političke stranke.

I. Izborni i politički izbori

Izbori, izborni sustavi i izborni ponašanje predmet su političke misli i političke teorije. U ovom radu se razmatraju politički izbori u Srbiji, kao i njihova uloga u demokratskom procesu. Istraživanje je zasnovano na podacima iz anketa i razgovorima s biračima. Rezultati istraživanja ukazuju na to da su birači u Srbiji uglavnom nezainteresovani za političke izbore, ali da su oni koji su zainteresovani za političke izbore uglavnom zainteresovani za izbor kandidata, a ne za izbor političke stranke.

Politički izbori, izborni model, politički ponašanje birača predmet su političke misli i političke teorije. Autor istražuje osnovne karakteristike političkih izbora u Srbiji, kao i njihovu ulogu u demokratskom procesu. Istraživanje je zasnovano na podacima iz anketa i razgovorima s biračima. Rezultati istraživanja ukazuju na to da su birači u Srbiji uglavnom nezainteresovani za političke izbore, ali da su oni koji su zainteresovani za političke izbore uglavnom zainteresovani za izbor kandidata, a ne za izbor političke stranke.

Moderni demokratski izbori, izborni model, politički ponašanje birača predmet su političke misli i političke teorije. U ovom radu se razmatraju politički izbori u Srbiji, kao i njihova uloga u demokratskom procesu. Istraživanje je zasnovano na podacima iz anketa i razgovorima s biračima. Rezultati istraživanja ukazuju na to da su birači u Srbiji uglavnom nezainteresovani za političke izbore, ali da su oni koji su zainteresovani za političke izbore uglavnom zainteresovani za izbor kandidata, a ne za izbor političke stranke.

¹ Vidjeti opširnije u: Drdić, I. (1988). *Politički izbori u Srbiji*. Beograd: Institut za političke nauke, 1-12.